

LIBRIS | We know books
Titlu: **Portretul neretușat al lui Nicolae Ceaușescu: mărturiile apropiatilor fostului dictator**

Copyright © Editura Miidecărți © Toma Roman Jr.

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Evenimentul și Capital.

Această carte este protejată de legile copyrightului: Reproducerea, multiplicarea, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea editurii **Evenimentul și Capital** constituie încălcări legislative cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc în conformitate cu legile în vigoare.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ROMAN, TOMA JR.

Portretul neretușat al lui Nicolae Ceaușescu : mărturiile apropiatilor fostului dictator / Toma Roman Jr. - București : Evenimentul și Capital, 2022

ISBN 978-606-95444-9-5

94

Toma Roman Jr.

Portretul neretușat al lui Nicolae Ceaușescu

**MĂRTURIILE APROPIAȚILOR
FOSTULUI DICTATOR**

ECC Editura
Evenimentul
și Capital

Cuprins

Introducere

Nicolae Ceaușescu, un fel de portret 7

Alexandru Budișteanu

„Credea că e în competiție cu Dumnezeu!” 17

Andrei Ștefan

“Spionul francez a murit din ordinul lui Ceaușescu!” . . 35

Aurel Ungur

„Lui Ceaușescu îi era frică să nu afle Dej de vânători” . . 51

Camil Roguski

„Revelioanele erau un calvar!” 59

Cornel Burtică

„În 1986, Apostol mi-a propus să dregem ceva!” 71

Emil Bărbulescu

„Erau mari șanse să-l lase pe Nicu-n loc!” 87

- „Ceașescu o venit în '58, cu una ca o țăță” 97
- „Ceașescu manglea piese de pe tabla de șah” 108
- Serghei Mizil**
- ”Nu am murit de ciroză și am căzut în picioare” 121
- Ștefan Kostyal**
- „Măgureanu ne-a turnat la Securitate” 131
- Toma A. Toma**
- Cum a fost arestat, pe bune, Ceașescu în 36. 143
- Vasile Bărbuleț**
- „În partid, Securitatea avea colaboratori,
nu informatori!” 153
- Violeta Năstăsescu**
- „Eu am învățat-o pe Elena Ceașescu
să bea sherry” 165
- Voicu Zdrenghea**
- „Ceașescu voia o scrisoare de scuze
de la Paul Goma!” 175

ALEXANDRU BUDIȘTEANU

**„Credea că e în competiție
cu Dumnezeu!”**

Doctorul Alexandru Budișteanu a fost arhitect-șef al Capitalei între 1977 și 1983, perioadă în care domnul dictator era lovit de entuziasme urbanistice. Cu un simț acut al observației a surprins foarte bine cum se degrada anturajul „geniului”, ca și persoana acestui șef suprem. Acum domnul Budișteanu se ocupă cu promovarea limbii și culturii engleze, principalul mijloc de comunicare al „dușmanilor capitaliști” de atunci. Este Președintele Consiliului Internațional al Uniunii Vorbitorilor de Limbă Engleză. L-am cunoscut după ce m-a contactat la redacția ziarului Jurnalul Național, unde lucrez. Scrisesem un material despre statuia plimbăreață a „Eroului Sovietic” și a vrut să-mi dea oarece informații suplimentare.

Rep: E adevărat că Nicolae Ceaușescu avea impresia că Bucureștiul e jocul lui personal de Lego? Muta cum îl tăia capul clădirile pe machete?

A.B.: Da. Pentru el și soția sa era un fel de joc de societate, atunci când vedeau planuri de construcție, de urbanism. Era un joc cu două personaje principale, ei doi, și restul, cu rol secundar, care trebuiau să-și exprime admirația și adeziunea pentru ceea ce le trecea prin cap „conducătorilor”. Nimeni nu avea curajul să-i contrazică, să le spună că vorbesc aiureli. El nu putea să citească planuri, îi trebuiau machete, eventual la scara 1/1, făcute din butaforie. După ce aproba o machetă, peste câteva zile, îi spunea primarului orașului: „Ți-am aprobat macheta. De ce nu ai început lucrul?”. În consecință, se puneau un excavator să sape și atunci tovarășul spunea „Bravo” iar proiectarea propriu-zisă începea în mare viteză.

Rep: Nici măcar nu li se putea sugera că e imposibil ce vor?

A.B.: Nu, din contră. Activiștii din jurul lui începeau să-i mulțumească pentru fiecare gogomănie, ba chiar îi spuneau că vorbele lui i-au iluminat brusc. Eu eram exasperat, dar găsisem o tactică. Ziceam și eu „da, da, foarte bine”, dar completam: „Nu e bine să vă mai prezentăm o variantă?” El devenea curios și mă întreba despre ce e vorba și începeam un fel de jonglerie, din care să rezulte că ideea fezabilă tehnic pe care o aveam, îi venise de fapt chiar lui. Trebuia să-i induc asta. Dacă îi spuneai că e vorba de sacrificii umane și financiare inutile, că se demolează monumente, clădiri vechi, devenea brusc suspicios: „Tovarhăși, cine are întheres

să nu se demoleze clădirhea asta?” Orice cerere, când era vorba de planuri de investiții sau altceva trebuia să înceapă cu mulțumiri și laude. Când aveam prezentări și venea cu alaiul, noi stăteam pregătiți cu machetele. Dacă avea o zi proastă și era nervos, câte un ministru beneficiar strângea repede totul, înaintea venirii sale, ca într-un film mut. Dacă era întors pe dos și vedea machetele respective se putea alege praful de tot.

Rep: Avea noțiunea de monument istoric?

A.B.: Foarte vag. Unii pretind că ar fi crezut în Dumnezeu. Eu spun că se credea în rivalitate cu el. Îl deranjau foarte tare bisericile, nu voia să le vadă. Le voia fie mutate, fie demolate, doar să nu le vadă. Inițial, fusese zgârcit, nu voia demolări, construcții prea mari, prefera trotuarele înguste. Văzuse în SUA clădiri înalte cu densități mari și trotuare înguste și a vrut și el la fel. Marile lui avânturi demolatorii au venit însă după cutremurul din 1977. Constatase că puteau să dispară brusc case și cartiere și a hotărât să facă și el la fel. Dacă putuse Dumnezeu, el de ce nu? Astfel, după 1977, a început să prefere construcțiile la nivel demiurgic.

Rep: Călătoriile în China și Coreea de Nord, din anii 70, l-au influențat?

A.B.: Și ele, parțial. El de la bun început era partizanul unei arhitecturi neoclasiche monumentale, practicate în perioada interbelică, apropiată de stilul eclectic, dar și mussolinian. Îi plăceau coloanele, ne dădea drept exemplu niște blocuri decorate, făcute în perioada interbelică de arhitectul Petre Antonescu. Și-ar fi dorit

palate gen Versailles sau Trianon, pe care România, datorită circumstanţelor istorice, nu le avea. Aşa a apărut Casa Poporului. Apropo, ea a fost făcută ilegal, fără autorizaţie de construire. Eu eram arhitectul-şef al Capitalei şi nu mi-a cerut nimeni vreo autorizaţie, conform legislaţiei. S-a început la un simplu ordin al lui Ceauşescu. Între ea şi un palat ţigănesc ridicat aiurea într-o mahala nu e, juridic, nici o diferenţă. Cât eram de arhitect-şef, aveam interdicţie de intrare pe două şantiere: Casa Poporului şi Cotroceni. Nimeni nu ştia (cu excepţia Gospodăriei de Partid) cât se cheltuieşte acolo, ce forţă de muncă e utilizată. Când am vrut odată să intru să văd ce e în zona Casei Poporului, a apărut un militar care m-a trimis la plimbare.

Rep: Deci avea boala construcţiilor măreţe.

A.B.: Voia, de exemplu, un turn de televiziune mai mare decât cel de la Ostankino din URSS, care să fie amplasat undeva în locul crematoriului uman de la staţia Tineretului. S-a făcut macheta, a aprobat-o. Puţin mai târziu, după un an, a văzut o altă machetă, mai amplă, cu Palatul Pionierilor, în care se vedea şi turnul propus. A smuls brusc turnul şi l-a rupt. Din ziua aia nimeni nu a mai adus vorba despre vreun turn de televiziune. Spuneaţi de Coreea de Nord şi China. Mai mulţi oameni care lucram în anturajul lui am fost într-o delegaţie la Phenian şi Pekin, special ca să învăţăm cum trebuie iubit un conducător. Între el şi Kim-Ir-Sen era o permanentă competiţie. Dacă şeful Coreei comuniste scotea pe străzi la vizita lui Ceauşescu 15.000 de oameni, la Bucureşti trebuiau scoşi la vizita lui Kim 30.000. Urma o vizită la

Fenian unde se scoteau 50.000. Şi aşa mai departe. La noi, în ciuda eforturilor, nu s-a ajuns însă niciodată la performanţele „coregrafice” ale coreenilor, care făceau spectacole imense cu „roboţi” dresaţi să facă aceleaşi gesturi în acelaşi timp. Tot din Coreea îi venise ideea să facă un arc de triumf mai mare decât cel al lui Kim. Aşa apăruse macheta aia de lemn, pe care au incendiat-o nişte tipografi organizaţi într-un grup de rezistenţă. A venit 1989 şi am scăpat de arc.

Rep: Să înţeleg că nu avea memorie?

A.B.: Avea, dar pur şi simplu nu i-a mai plăcut turnul şi l-a rupt, ca într-un joc. De fapt cred că de fapt nu mai erau bani pentru aşa ceva. Era viclean, deştept nativ, brutal, neîncrezător în oameni, incult, dar patriot în felul lui şi voia să facă bine românilor cu forţa. Credea că se pricepe la toate şi linguşeala generală îi întărea senzaţia asta. La o prezentare la care am asistat, era nevoie de vreo 30 de kilometri de conductă, pentru alimentarea cu apă a unei localităţi. El a spus sec „20 vă ajunge!” şi toţi au izbucnit în urale şi mulţumiri. Era o nebunie, ce să facă aia cu 20? Aşa că se recurgea la tot felul de cârpeli. Unii îl mai păcăleau, cereau mult, ca să rămână cu ce le trebuia. Dacă voiai un pod peste un râu, trebuia să ceri două. Avea mentalitate de ţăran precupeţ, care negociază cu şmecheri. Când stăteam lângă el şi unii se angajau să depăşească nu ştiu ce plan, „o să facem, o să dregem”, îl auzeam mormăind „faceţi pe dracu”. De fapt nu avea încredere în nimeni.

Rep: E adevărat că voia să demoleze şi Patriarhia?

A.B.: Pentru el conta doar ce avea în cap, doar edificiile pe care le voia. Nu se împiedica să demoleze ceva, dacă avea ideea că trebuie să fie un edificiu al lui într-un anumit loc. Nu se opunea nici mutării unor clădiri, dar voia cu orice preţ să se întâmple ce-şi dorise în locul ales. Considera Patriarhia mult prea aproape de centrul său politico-administrativ, de Casa Poporului. Voia să scape de ea de acolo. Voia să-i mute pe preoţi eventual undeva la Văcăreşti, într-o improvizaţie. E interesant că nu-l deranjau doar monumentele religioase sau autoritatea ecleziastică. Era alergic la mai tot ce nu făcuse chiar el. Îl enerva şi mausoleul comunist din Parcul Carol. Eram cu el în zona Sălii Polivalente, când a ridicat capul, s-a uitat la mausoleu şi a spus: „Acolo să puneţi un rând de blocuri!” Nu voia să vadă ceva făcut pe vremea lui Dej, atunci când venea la Polivalentă. Totul începea cu el şi nu exista noţiunea de „după mine”. Cred că se considera etern.

Rep: Se băga şi ea direct în probleme de arhitectură?

A.B.: Din păcate, da! Ea avea un grad de incultură şi mai mare, dublat de răutate. E simptomatic că nici în ziua de azi nimeni nu o vorbeşte de bine. Să vă dau un exemplu. Când apărea şi ea la prezentări, dacă vedea o femeie mai cochetă, venea la mine şi-mi spunea: „Cine-i asta care face pe tinerica? Etete la ea, un' se crede?” Se dădea peste cap toată prezentarea, doar fiindcă ea se credea la ea la ţară, după gard şi avea chef de bârfă. El nu-i spunea nimic. Aveau o relaţie interesantă, el era topit după ea. Eventual, când ea făcea mai urât, Ceauşescu spunea duios-rugător: „Hai dhraghă, nu te

supăra...” Era impresionant să vezi cum un şef de stat se lasă dominat astfel de o femeie. Era şi o parte bună, fiindcă nu înţelegea nimic din arhitectură, se plictisea şi pleca, din când în când. Atunci lucrurile mergeau ceva mai uşor. Era un fel de piaţă-rea. Când am prezentat planurile Pieţei Victoriei, a declarat „aţi făcut o piaţă ca un ceain!” şi a plecat scârbită. Era un ritual întreg atunci când apărea. Trebuia să i se ţină haina şi să fie complimentată. Dacă nu se întâmpla așa, se făcea foc şi el, care nu voia să o ştie supărată, devenea irascibil.

Rep: Cum vi se adresau? Cu tovarăşe, cu bă?

A.B.: El în mod normal, cu „dhraghă” şi „te rogh”..

Rep: Hitler îl avea pe Albert Speer drept arhitect favorit. Ceauşescu, pe cine?

A.B.: Teoretic, eu ar fi trebuit să joc rolul ăsta. Vorbind cinic, nouă, arhitecţilor, ne sunt convenabili dictatorii. Nu te mai încurci cu tot felul de particulari, ai fonduri aproape nelimitate, forţă de muncă. Asta dacă îl faci pe dictator să te înţeleagă şi să-ţi aprobe proiectele. Crezusem cu bună credinţă că voi putea aplica ideile mele privind dezvoltarea Capitalei. Din păcate n-a fost așa şi de la un punct în sus, după vreo doi-trei ani de la numirea mea, Ceauşescu nu mai ţinea cont de nimeni, de nici un specialist. Am fost naiv, crezând că aş putea să-mi impun nişte puncte de vedere. Am făcut un pact prost cu diavolul. Pe parcursul celor 6 ani cât am fost arhitect-şef, am văzut cum îi evoluează boala psihică. Dacă la început întreba: „Ce phărere ahre Arhitectul-Şef?”, ulterior nu mai cerea sfatul nimănui, avea nevoie doar

LIBRIS

de simpli executanţi. Trecuse în cei 6 ani, cât am lucrat cu el, printr-un proces de alienare. I se intensificase megalomania, cred, atât datorită unei degradări fizice şi psihice, cât şi corului de lingăi, care-l făceau să se creadă super-man. Mi-am dat seama că mă compromiteam, girând activităţi contrare intereselor oraşului şi locuitorilor săi. Cum să ieşi dintr-o asemenea situaţie? Nu puteai decât, ori să fii dat afară, ori să fii promovat, ceea ce era puţin probabil. Am sperat să pot pleca din motive de sănătate. În anul 1983 m-am internat la Elias, cu această speranţă, am făcut un control general şi mi-au găsit vezica biliară plină de pietre. M-am operat pe loc, aveam 123 de pietricele şi am putut să plec. În plus şi el era cam sătul de mine, se plictisea repede de oameni. Postul a rămas vacant câteva luni. Un nou arhitect-şef a fost numit în urma unui episod anecdotic. Era într-o vizită cu tovarăşul Pană prin oraş şi a văzut că pe o clădire scrie CAAC. S-a enervat rău când a văzut inscripţia. Era sediul liniilor aeriene chineze (Civil Aviation Authority of China). Nimeni n-a ştiut sau nu a avut curajul să-i spună ce înseamnă asta. Ceauşescu a ordonat imediat numirea unui nou arhitect-şef. În viziunea lui, arhitectul-şef ajunsese cineva care trebuia să se ocupe de ce scrie pe firme, pe pereţi şi dacă stâlpii stau dreapţi. Aşa a fost numit urmaşul meu, arhitectul Paul Focşa de la Proiect-Bucureşti.

Rep: Ce l-a atras la proiectul Ancăi Petrescu, pentru Casa Poporului? Ştiu că au fost mai multe în competiţie.

A.B.: L-a atras proiectul, dar şi faptul că ea era foarte ascultătoare. Participau mari nume ale arhitecturii din

România, cine lua proiectul intra în Cartea Recordurilor, intra într-un fel sau altul în istorie. Toţi participanţii doreau din tot sufletul să câştige. Ea conducea un colectiv de tineri, şi zicea da la orice, în timp ce profesioniştii mai bătrâni voiau să păstreze nişte rigori. Din câte consider eu, exteriorul e ratat, scăpat de sub control. Faşada nu are o tratare unitară. De exemplu arhitectii Cezar Lăzărescu, Octav Doicescu, Gipsi Porumbescu sau Ascanio Damian, participând şi ei în concurs, mergeau pe soluţii clasice, mai ponderate. Anca Petrescu a cedat dorinţelor lui Ceauşescu de măreţie, grandomanie şi a avut câştig de cauză. Dictatorul se distra enervându-i pe arhitectii mai în vârstă, spunându-le: ”Văd că tinehretul luchrează mai bine.” În interior lucrurile au stat însă mai bine. Colectivele de arhitecţi care au lucrat în cadrul proiectului au realizat interioare impresionante, contribuind la crearea unui palat grandios, aparţinând unei alte epoci. Visul lui Ceauşescu s-a materializat. Trebuie să recunosc că Anca Petrescu este ambiţioasă şi o bună organizatoare. La Casa Poporului toate materialele trebuiau să fie româneşti. Clădirea trebuia să aibă trei funcţii majore: aceea de Parlament (Marea Adunare Naţională), CC al PCR şi sediu al guvernului. În afară de marea clădire, actualmente Palatul Parlamentului, s-au organizat şi alte concursuri pentru obiective importante din zona centrului reconstruit. Un arhitect de valoare care a vrut să realizeze prin concurs Bulevardul Victoria Socialismului a fost Dinu Patriciu. Făcuse un proiect grandios, de bun gust, cu coloane monumentale, care însă nu i-a plăcut lui Ceauşescu.

Rep: Chiar avea boală pe ruşi și tot ce venea din URSS?

A.B.: Da, făcea alergii chiar și când auzea nume de străzi precum Tolstoi sau Cehov. De exemplu a mutat monumentul ostaşului sovietic din Piața Victoriei, din rațiuni strict politice, fiind încântat când la prezentarea machetei Pieței Victoriei- întrebându-mă, de ce nu se face ieșirea din metrou în zona dintre Șosea și Bulevardul Aviatorilor- i-am spus că aceasta nu este posibil, pentru că acolo se găsește monumentul cu pricina. El s-a luminat la față și mi-a spus: „Ocupă-te dhragă de ieșirea din metrou, că de monument mă ocup eu!” Monumentul a dispărut de acolo în scurt timp, dar în locul lui nu s-a făcut nici o ieșire de metrou. Când am fost numit arhitect-șef am fost sfătuit să nu-i spun sub nici o formă că-s basarabean, născut în județul Bălți, nici că am făcut studii în URSS. Devenea bănuitor și puteam fi suspectat că-s agent sovietic sau mai știu eu ce.

Rep: Cum ați ajuns arhitect-șef? Pe ce criterii?

A.B.: Lucrurile au început așa. Eu am fost ajutat în anii de deschidere ai lui Ceauşescu, de ministrul și acum academicianul Mircea Malița(1) să ajung funcționar internațional în SUA, la Centrul ONU pentru Locuințe și Urbanism, din New York. Teoretic trebuia să ținem legătura numai cu ONU dar în fiecare sâmbătă de dimineață aveam ședință cu ambasadorul, unde ni se citeau directive de la București. Se știa clar cine e securist și cine e diplomat de carieră, chiar dacă erau teoretic cu toții diplomați. Aștia de la DIE chiar se mai scăpau și se salutau între ei cu „Să trăiți tov. comandant!” În fiecare

sâmbătă aveam obligația să raportăm ambasadorului ce am aflat, ce se știe etc., chiar dacă eram funcționari internaționali, corp tehnic. Primeam indicații să facem lobby. Eram priviți cu simpatie de americani, fiind perioada de distanțare a lui Ceauşescu față de ruși. În 1970, Ceauşescu a făcut o vizită oficială în SUA. La New-York a locuit la misiunea noastră diplomatică de acolo, împreună cu Elena. A fost o tevatură groaznică. Știu de la personal că ea verifica dacă-s bine întinse cerceafurile, aruncând o monedă. Dacă aia nu sărea, era vai și amar de cameriste. Veniseră și cu mâncare de acasă. Eu, ca arhitect și urbanist, trebuia să le prezint orașul. Când a fost ziua plimbării, am fost anunțat că el nu mai vine, trebuie să o conduc doar pe ea. O așteptam în holul misiunii. A coborât scara monumentală cu mâinile încrucișate în față, în ipostaza aceea clasică. M-a ignorat total. Am urcat într-o mașină. În față erau un șofer și un securist, iar ea stătea pe locul din spate în stânga, nimeni nu o învățase, de la protocol că locul de onoare e în dreapta, unde m-am așezat eu. Am luat-o pe Fifth Avenue, pe la Central Park. Eu tot îi explicam istoria orașului și a străzilor, stilul arhitectonic, iar ea nici nu mă băga în seamă. Am ajuns în dreptul Muzeului Metropolitan de Artă, unde eu am început să fac niște comparații cu Luvru, Prado, British Museum. Și atunci a vorbit „Da, de Iermitaj ai uitat?!”. Vezi doamne, mi-a dat peste nas, că se pricepe și ea. Când am trecut pe lângă o clădire în care era Oficiul românesc de turism și i-am spus ce e acolo a izbucnit : „Ie-te, na! Așa să face turism?! Etete!” Eu am crezut că a doua zi ăia își vor